

NAŠ GOZD

Ivan Kolar
ZGS OE Nazarje

**Z OGNJEM IN MEČEM
NAD GOZDOVE
ŠALEŠKE DOLINE**

0. UVOD

Človek, pregnan iz raja, je edino živo bitje, ki nima specifičnega prostora, na katerega bi bil, tako kot ostala živa bitja, prilagojen v naravnem razvojnem procesu. To je problem, s katerim se stalno sooča in od katerega ne more ubežati. (FROMM 1986)

Moral je nasilno poseči v okolje. Izkrčil je gozdove, zgradil velika naselja in začel potratno živeti na račun ostalih prebivalcev tega planeta. Kot izgleda, je naš razum slabo nadomestilo za instinkt, ki smo ga v procesu učenja na določeni razvojni stopnji skorajda izgubili. V svojem iskanju vse prevečkrat zgrešimo in povzročamo nepopravljive napake.

Erich Fromm nas deli na dve veliki skupini: na tiste, ki podzavestno ljubijo smrt - imenuje jih nekrofilci, in na tiste, ki ljubijo življenje - to so biofilci.

Tiste, ki podzavestno ljubijo smrt, povezuje z ljubeznijo do tehnoloških dosežkov - strojev; druge, ki ljubijo življenje, z ljubeznijo do narave.

Od prevlade teh dveh skupin naj bi bilo odvisno življenje na zemlji. Raj to ni več! V Raj je bil človek postavljen zato, da bi ga obdeloval in varoval, kot je zapisano v Svetem pismu, z eno samo prepovedjo - jesti od drevesa spoznanja. Človek je kršil in Bog ga je izgnal iz raja, kjer je vladala harmonija.

Alfons Rosenberg, znan predvsem v nemško govorečem prostoru kot teolog in poznavalec simbolov, citira v svoji knjigi *Odkrivajmo simbole* Novalisa, ki pravi: "*Če je Bog postal človek, more postati tudi kamen, rastlina, žival ali katerakoli prvina,*" in nadaljuje: "*Morda se po tem nadaljuje odrešenje narave.*" Izpolnitev tega odrešenja je v celoti v rokah človeštva; samo si postavlja in si bo postavljalo mejo dobrega in zlega.

Uvod je bil namenjen velikemu delu javnosti, ki pripada krščanstvu. Menim, da Cerkev vse premalo stori za varovanje okolja. Ona to zmore in bi znala - za razliko od mnogih, ki bruhajo množico public o ekologiji, ki je kot beseda že postala oguljena fraza.

1. RAZMIŠLJANJA O EKOLOŠKIH OSNOVAH UMIRANJA GOZDOV

Onesnaženo ozračje s svojimi *sinergetskimi* vplivi in močno spremenjena struktura drevesnih vrst na naših rastiščih sta ustvarila nered v gozdnem ekosistemu in s tem tudi v krajini.

Vplivi na gozd so narušili *homeostazo* (sposobnost, da se vrne sistem v prvotno stanje) in zato v borbi za svoj notranji red gozd izgublja čedalje več energije, ki jo jemlje svojim zakonitim procesom. Gozd je klonil.

Če brskamo po zgodovini ravnanja z gozdovi, ugotavljamo, koliko hudega smo že prizadeli gozdovom in kako smo se vedno trudili in se še trudimo, da bi ga ustvarili po naši podobi.

Zavedati se je treba nečesa; povzročitelj vseh teh velikih sprememb v okolju je človek, zato je edino on poklican, da z ustreznimi ukrepi poseže v dogajanje ter poskuša gozdu vrniti njegov karakter in njegovo pravo podobo. (TEPINA 1974) Ne samo gozdovom, resnični značaj je treba vrniti tudi vsem tistim, ki so odgovorni za gospodarjenje in smo odgovorni za ravnanje z gozdom.

Gozd je ogledalo preteklosti, podoba sedanosti in neznanka prihodnosti. Danes, v obdobju materialne in kulturne revščine, postaja odlagališče zapravljenе energije in v predstavah mnogih le prostor, kamor je treba stopiti po kubik lesa.

2. DOGAJANJA V 100-LETNI ZGODOVINI GOZDOV ŠALEŠKE DOLINE

Zaloge lignita, v katerih leži milijone let vklenjena sončna energija, so pogojevale silovit gospodarski razvoj. Pomemben mejnik je leto 1887, ko so rudarji izkopalі prve tone premoga. Nekaj let pozneje je stekla do Velenja železnica in les je postal pomemben vir dohodka. V obdobju med obema vojnama je bila zgrajena prva elektrarna. Od takrat dalje smo napadali naše gozdove "z ognjem in mečem".

Značilnost tega obdobja so tudi t. i. "colske sečnje". V najslabšem primeru so bila posekana vsa drevesa s premerom nad 6 col. Te sečnje so pustile neizbrisno sled v naših gozdovih. Po tem času je nastopilo *obdobje obvezne oddaje*, ki je v nekaj letih zdesetkala najlepše gozdove ob prometnicah.

Pretirano pospeševanje smreke na pretežno bukovih rastiščih je močno spremenilo podobo gozda. 70 % iglavcev (pretežno smreke) in 30 % listavcev (predvsem bukve) je obrnjena podoba pravega razmerja, ki ga pogojujejo rastišča Šaleške doline.

Steljarjenje in kleščenje stoječih dreves ter gozdno pašo so lastniki pričeli opuščati šele v šestdesetih letih. Po tem času smo v povojnem obdobju uspeli vzgojiti le povprečne gozdove.

S povprečnimi gozdovi smo ustvarili sliko o nadpovprečni zmogljivosti naših gozdov, izraženo v m³ lesa, prirastka in poseka. Resnica pa je ta, da so to močno prereditveni, pretežno smrekovi sestoji na bukovih rastiščih, stari od 80 do 100 let.

Lažno iluzijo o najdragocenejši lastnosti zdravega gozda, tj. o njegovi trajni obnovljivosti ter s tem trajni koristi okolju in človeku, je razkril *pojavnost umiranja gozdov v Šaleški dolini*.

3. NAKLJUČNE SEČNJE SO V MOČNEM PORASTU

Ujme (veter, sneg, žled, plazovi), *podlubniki* (in ostale žuželke) ter *bolezni* so stalne spremljevalke v življenju gozda in povzročajo poškodbe na gozdnih sestojih v večjem ali manjšem obsegu. Dreve se posuši ali pa je tako poškodovano, da ga je treba posekati.

Posek tako poškodovanega drevja imenujemo "*naključne sečnje*". Teh v preteklosti ni bilo veliko. V obdobju od leta 1960 do 1979 so predstavljale okoli 8 % celotnega poseka; po letu 1980 beležimo porast teh posekov na 20 %, od leta 1990 dalje pa nikoli manj kot 40 % (največ v letu 1993, ko je napadlo kar 53 % teh posekov).

Kaj se je zgodilo?

Že okoli leta 1970 smo gozdarji opazili, da se količina sušic v predelih Zavodenj in Šentvida močno povečuje, in to v enakih predelih leto za letom. Takrat še nismo našli razumne razlage. Sušenje smo pripisali neznanemu vzroku. Šele *katastrofalna "ožiga" smreke na ožjem imisijskem območju Termoelektrarne Šoštanj v zimah 1984/85 in 1986/87 sta razkrila neznani vzrok*. Najhujše poškodbe so bile tam, kjer smo gozdarji že več kot 10 let prej ugotavljali močno povečan obseg "naključnih" posekov.

Številne raziskave (Batič 1989; Druškovič 1987; Lasnik 1990; Kolar 1989; Kotar, Kolar 1995) so potrdile domnevo, da je glavni krivec takšnega dogajanja TEŠ. Tako se je drugim, človeškemu očesu zaznavnim ekološkim problemom, ki jih v Šaleški dolini povzroča pridobivanje električne energije, pridružilo še vidno in dokazano umiranje gozdov.

4. KAKO NAPREJ?

Veliko je problemov, ki jih znanost in stroka še nista pojasnili in jih verjetno še dolgo ne bosta. Nekaj je gotovo. Težko je usmerjati gozdove, če je že okoli 50 % drevja za posek izbranega naključno in če okoli 20 % poseka lastnik po lastni presoji. Torej ostane gozdarju le še ostanek 30 % dreves za strokovno izbiro.

Gozdovi so še vedno zeleni, v zadnjem času se tudi v ožjem imisijskem območju volumenski prirastki izboljšujejo. (KOTAR, KOLAR 1995) Toda gozdovi niso več tisto, kar so bili. Njihova življenjska moč čedalje bolj upada, istočasno pa se pred gozd postavlja vedno več zahtev: ekonomskih, ekoloških in socialnih.

Ker je interes lastnikov gozdov ekonomija in ostalega dela javnosti ekologija, naj bo torej ravnanje z gozdom ekološko in ekonomsko čimbolj usklajeno. To je lažje napisati kot v praksi izpeljati. Krizni časi imajo dvojni vpliv: Na eni strani silijo lastnika gozda, da posega vanj preko njegovih zmogljivosti, na drugi strani pa se zaradi uničujočih vplivov na gozd prebujata zelena zavest ostale javnosti.

V času serijskih napadov na gozdarsko stroko v zadnjih letih, ko so bile izrečene mnoge neresnice ali polresnice, nas

nihče iz javnosti ni branil, tudi tisti ne, ki so zagotovo vedeli, da gre za neresnico. Javnost je bila zadržana. Res je bilo očitno, da smo govorili o gozdu, obenem pa branili svojo stroko - le kdo je ne bi; pa vendar smo pričakovali, da se bo, razen gozdarjev, oglasil še kdo drug. Pa se ni.

Priznati je treba, da se je v preteklosti tudi stroka tu in tam spozabila nad gozdom.

S tehnokratskim odnosom smo spremenili tudi podobo gozdnega posestnika. V njem smo ubili željo po kreativnem sodelovanju. Posledice tega so se kazale in se kažejo še danes v agresivnem odnosu posestnika do gozda, ki ga marsikdo ni čutil več kot svojega. In če kdo misli, da smo bili gozdarji radi takšni, se močno moti. Izvajali smo le takratni zakon o gozdovih, in še tega v tako tolerantnih mejah, da se dobri gozdarji posestnikom ne bi smeli zameriti.

Vsi gozdovi varujejo in negujejo krajino, zato morajo biti varovani in negovani. Le tako bodo ohranili ali ponovno pridobili svojo življenjsko moč. Ker gozd opravlja tudi mnoge javne funkcije, mora država uzakoniti in izvajati načela dobrega ravnanja z vsemi gozdovi, neglede na lastništvo. Takšno usmeritev pa lahko zagotavlja ob podpori javnosti le dobro organizirana stroka, ki mora ostati legitimni predstavnik javnega interesa do gozda.

Znano je, da kriza krepi depresivna razpoloženja ter povečuje agresijo in destruktivnost. Gozdarji pa ne mislimo zamenjati zelenja s črnino. Grobarjev je že preveč, zato moramo ostati ali pa šele postati gozdarji.